ЦЁТКА
(АЛАІЗА ПАШКЕВІЧ)

В.Ч. Хвайніцкая

Родная мова,
быццам цэмент,
звязвае людзей.
Яна дае ім
найлепшы спосаб
разумець адзін аднаго,
адной думкай жыць,
адной долі шукаць.

Алаіза Сцяпанаўна Пашкевіч

Нарадзілася 15 ліпеня 1876 года ў фальварку Пяшчына (Пешчын, маёнтак Стары Двор; цяпер Шчучынскі раён Гродзенскай вобласці) у шматдзетнай шляхецкай сям'і (два браты і тры сястры).

Пэўны час дзяўчынка выхоўвалася ў дзедавай сям'і ў фальварку Тарэсін, дзе яе выхаваннем займаліся бабуля Югася і нянька Агася.

Уражлівая і чулівая дзяўчынка захаплялася народнымі песнямі, казкамі. З ранніх год цягнулася да кнігі.

Алаіза пачынала навуку дома з дапамогай «дарэктараў».

Вучылася дзяўчынка старанна, таму ў 1884 годзе паступіла адразу ў 4-ы клас Віленскага прыватнага сямікласнага вучылішча Веры Міхайлаўны Прозаравай.

Плата за навуку была вельмі высокая (100 руб. на год), але за вельмі старанную і добрую вучобу Алаізе прызначылі стыпендыю.

У 1901 годзе, пасля заканчэння гімназіі, адну зіму будучая пісьменніца працавала ў вёсцы хатняй настаўніцай.

У 1902 годзе Алаіза накіравалася ў Пецярбург, каб працягнуць адукацыю.

У Пецярбургу А. Пашкевіч вучылася на курсах выхавацелек і кіраўніц фізічнай адукацыі, наладжаных вядомым вучоным, прафесарам Пятром Францавічам Лесгафтам, а ў 1902-1904гг. скончыла гімназію Александроўскай.

Атрыманыя веды па медыцыне, гігіене, педагогіцы і батаніцы паспяхова выкарыстоўваліся ёю ў жыцці.

Падчас яе вучобы ў Санкт-Пецярбургу аформіўся і дзейнічаў гурток студэнтаў-беларусаў «Круг беларускай народнай прасветы».

А.Пашкевіч была яго актыўным удзельнікам. Асяроддзе гэтага гуртка шмат у чым вызначыла яе грамадзянскую пазіцыю:

- **актыўная барацьба з царызмам;**
- **сацыяльнае вызваленне працоўных;**
- **нацыянальнае вызваленне беларусаў.**

У выданнях «Круга беларускай народнай прасветы» ўбачылі свет першыя друкаваныя творы паэткі: «*Мужык не змяніўся*», «*Музыкант беларускі*».

А.Пашкевіч мела намер паступаць у Пецярбургскі ўніверсітэт, але пакінула горад, у тым ліку і па прычыне небяспечнага для яе здароўя клімату.

Цётка апынаецца ў Вільні, дзе разгортваецца яе рэвалюцыйная дзейнасць. Вершы «Хрэст на свабоду», «Мора», «Пад штандартам», выдадзеныя ў 1905 годзе ананімна, распаўсюджваліся сярод рабочых як лістоўкі.

У 1905 годзе была дэлегатам ад беларускіх жанчын на жаночым з’ездзе ў Маскве.

З 1906 года пачынаюцца эміграцкія вандроўкі паэткі.

Студэнцкая кніжка А.Пашкевіч

З 1907 да 1911 гг. А.Пашкевіч праходзіла вучобу на гістарычна-філалагічным факультэце Львоўскага ўніверсітэта.

Пазней, з 1908 па 1909 гг., А. Пашкевіч жыла ў Кракаве, дзе вучылася на гуманітарным аддзяленні Ягелонскага ўніверсітэта.

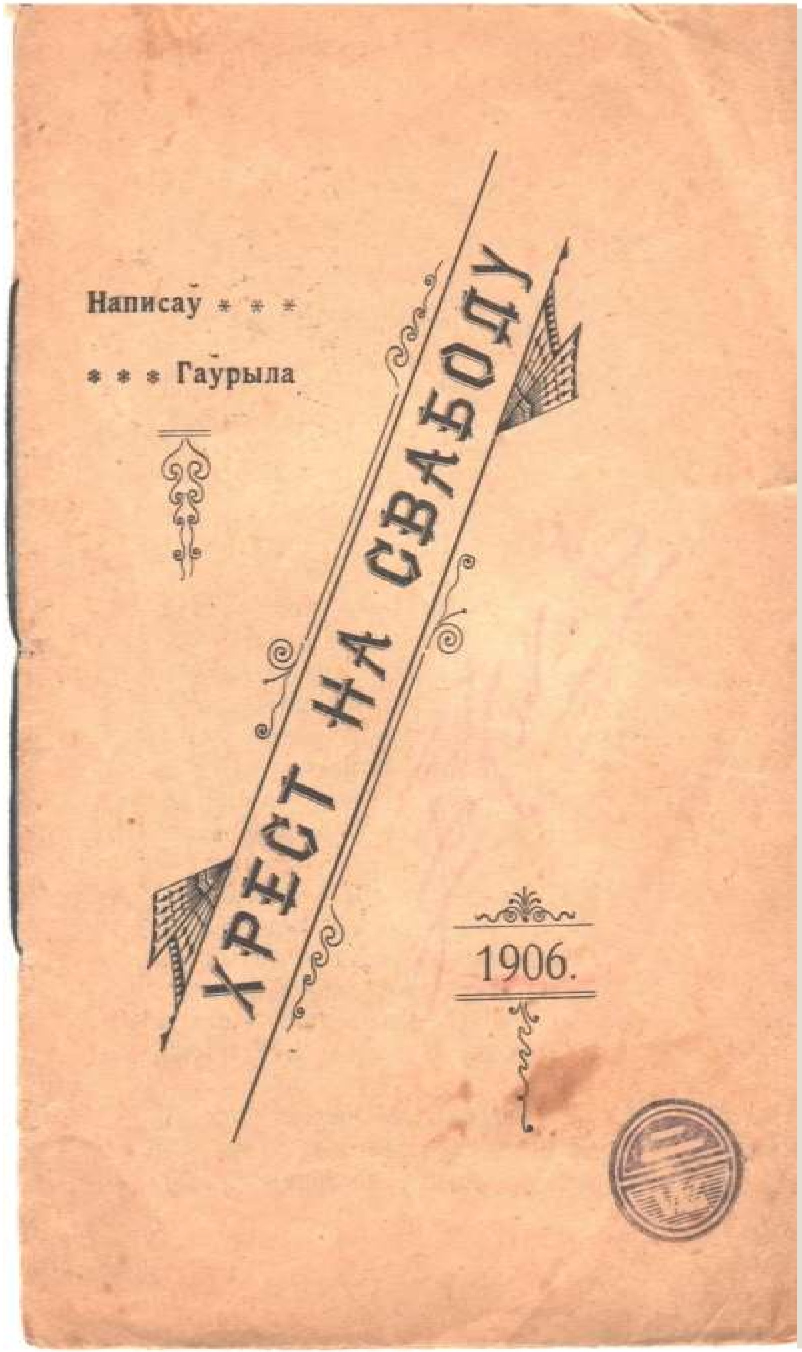

У 1906 годзе ўбачылі свет паэтычныя зборнікі «Скрыпка беларуская» (пад псеўданімам Гаўрыла з Полацка) **і «Хрэст на свабоду»** (пад псеўданімам Гаўрыла).

Зборнікі выйшлі на кірыліцы і лацінкай (канец 1905 – пачатак 1906 гг.).

Вершы ў зборніках яскрава адлюстроўвалі тагачасныя рэвалюцыйныя настроі беларускай інтэлігенцыі.

Вокладка часопіса «Лучынка» (1914)

У лютым 1912 года Алаіза Пашкевіч выходзіць замуж за літоўскага інжынера

Сцяпонаса Кайрыса.

Прозвішча мужа дазволіла ёй зноў вярнуцца ў Вільню. Там Алаіза ўдзельнічала ўва ўсіх значных мерапрыемствах культурна-асветніцкага характару, нават іграла ў некаторых спектаклях трупы Ігната Буйніцкага, друкавалася ў беларускіх выданнях.

Калі ў 1914 годзе ў Мінску стварыўся першы дзіцячы беларускамоўны часопіс «Лучынка» стала яго галоўным рэдактарам.

Фактычна была рэдактарам часопіса для моладзі «Лучынка»

Цэна асобнаго нумэру 5 кап.

Год VI. Вільня 6 Студня (Января) 1911 г. № 1.

НАША НІВА

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА З РЫСУНКАМІ

Выходзіць што тыдзень рускімі і лацінскімі літэрамі.

Адрэс рэдакціі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вуліца, д. № 20

Цэна з пересылкай і дастаўкай да хаты: на 1 г.—2 р. 50 к., на 6 мес. — 1 р. 25 к., на 3 м.—65 к., на 1 мес. — 25 к. За граніцай: на 1 г. — 4 р., на 6 мес. —2 р., 3 мес. —1 р. Перэмена адрэсу — 20 кап.

Хто не здалее адзін плаціць за „Нашу Ніву“, хай знойдзе ещчэ колькі людзей і выпішэ газэту хаўрусам.
Хто спагадае справе адраджэньня нашаго народу, нехай падтрымае нашу працу і падпішыцца на „Нашу Ніву“.

VI год выданьня Прыймаецца падпіска год выданьня VI

НА 1911 ГОД

— НА ЕДЗІНУЮ БЕЛАРУСКУЮ ГАЗЭТУ —

„НАША НІВА“

Хто жадае лепшай долі беларускаму народу нехай выпісывае, чытае сам і шырыць між людзей, беларускую газэту.

Каштуе з дастаўкай і перасылкай:

На ўвесь год толькі . . . . . . 2 руб. 50 кап.
На поўгода . . . . 1 „ 25 „
На 3 месяцы . . . . — „ 65 „

Хто вышле грошы адразу за ўвесь год, дастане у прыдатку Беларускі календар на 1911 год, а за прыплату 50 кап. „Гісторыю Беларусі“ Власта.

Алаіза Пашкевіч мела дачыненне да выдання газет «Наша ніва» і «Наша доля»

№5.

Год I.

НАША ДОЛЯ

ВЫХОДЗИЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ рускими и польскими литарами.

Адрэс рэдакции и администрации: Вильня, Катэдральны плац, № 4.

Тэлефон Рэдакции и Канторы № 591.

Усюду кроу.

Да чытацелеу.

З вясны да восені 1915 года А.Пашкевіч як сястра міласэрнасці даглядала хворых у тыфозным бараку Віленскага ваеннага шпіталя.

Шмат намаганняў прыкладала для арганізацыі беларускіх школ і настаўніцкіх курсаў у Вільні, дапамагала ў стварэнні прытулкаў. Была выкладчыкам на першых Віленскіх беларускіх настаўніцкіх курсах (1915).

Дзякуючы намаганням Алаізы Пашкевіч, Баляслава Пачобкі і пры ўдзеле Сабіны Іваноўскай у Вільні 13 лістапада 1915 года была адкрыта першая беларуская школа (на Юр’еўскай вуліцы).

У 1916 годзе Аліза Пашкевіч прыехала на пахаванне бацькі і засталася на некаторы час ратаваць сваіх блізкіх і землякоў ад тыфу.

Дапамагаючы хворым, пісьменніца сама заразілася гэтай хваробай.

Аслаблены сухотамі і голадам, арганізм не адолеў хваробы. Памерла Цётка ў Старым Двары, на радзіме, у ноч на 5 лютага 1916 года.

Пахавалі пісьменніцу на могілках у родным Старым Двары.

Ушанаванне памяці

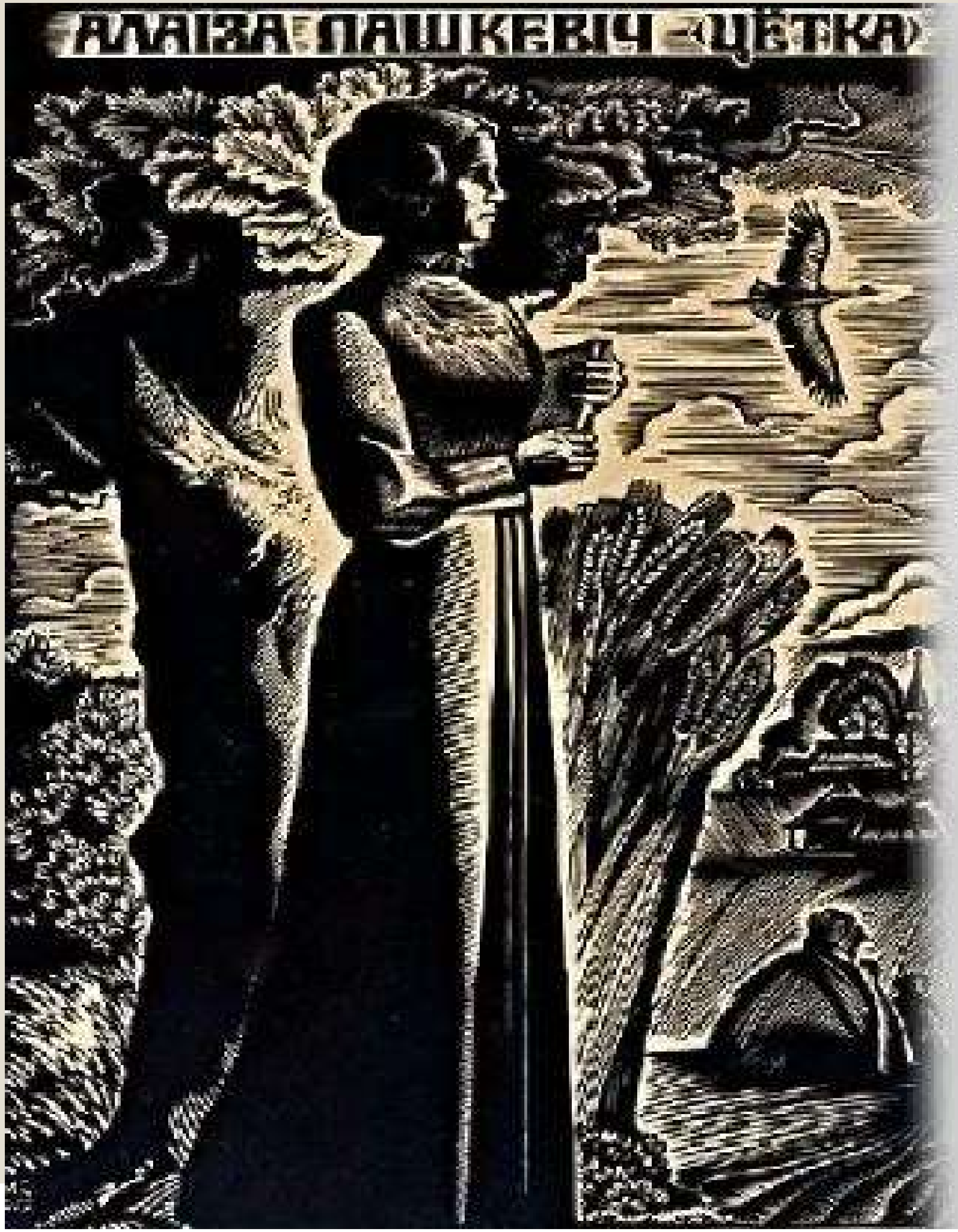

ПАМЯЦЬ

У родным горадзе паэтэсы усталяваны яе помнік.
У 1976 годзе беларускія мастакі Рыгор Іваноў і Святлана Гарбунова зрабілі медалі і медальён у гонар Алаізы Пашкевіч.
У 1991 годзе быў зняты чатырохсерыйны мастацкі фільм «Крыж міласэрнасці», прысвечаны жыццёваму і творчаму шляху Алаізы Пашкевіч (Беларусьфільм).
Песня «Кася» поп-гурта "Сябры" напісаная на верш Цёткі «Лета».

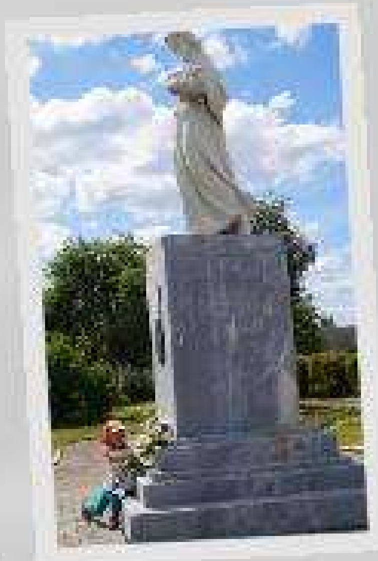

Літаратурныя крыніцы

1. **Беларуская дзіцячая літаратура : вучэб. дапам. / А. М. Макарэвіч і інш. ; пад агул. рэд. А. М. Макарэвіч, М. Б. Яфімавай. – Мінск : Выш. шк., 2008. – С. 105-132.**
2. **https://be.wikipedia.org/wiki/Алаіза_Пашкевіч**